

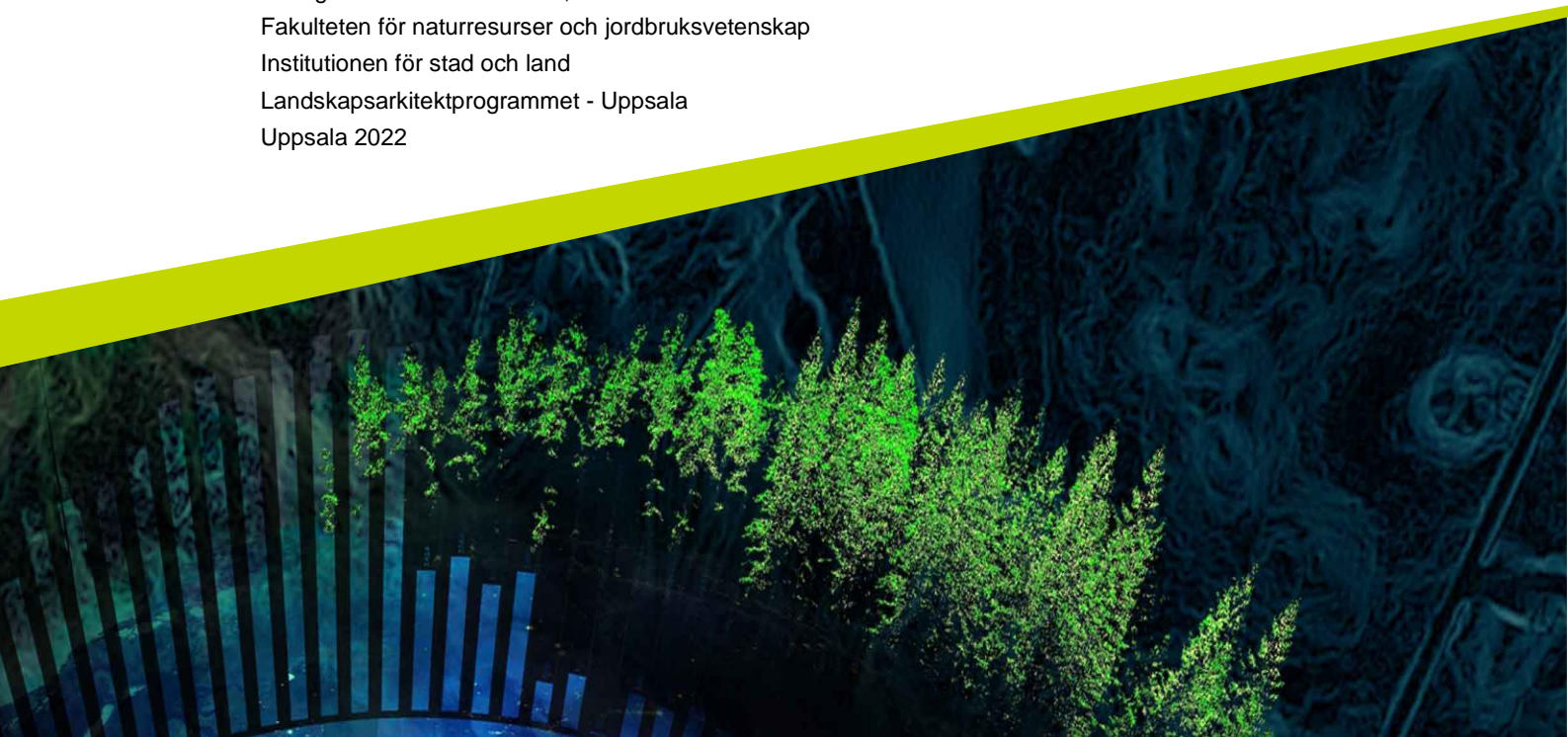

Lekmiljön formar framtida generationer

En undersökning kring utvecklande lekmiljöer och förskolegårdar i ett Uppsala som förtätas

Louise Zetterling & Oskar Berg

Självständigt arbete • 15 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land
Landskapsarkitektprogrammet - Uppsala
Uppsala 2022

Lekmiljöer formar framtida generationer. En undersökning kring utvecklande lekmiljöer och förskolegårdar i ett Uppsala som förtätas

How the area designated for playing, shapes future generations. A study of developing play areas and preschool yards in Uppsala, a city under densification

Louise Zetterling & Oskar Berg

Handledare: Marina Queiroz, Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för stad och land
Bitr. handledare: Daniel Valentini, Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för stad och land
Examinator: Helena Nordh, Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för stad och land

Omfattning: 15 hp
Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2E
Kurstitel: Självständigt arbete i Landskapsarkitektur
Kurskod: EX0861
Program/utbildning: Landskapsarkitekturprogrammet - Uppsala
Kursansvarig inst.: Institutionen för stad och land
Utgivningsort: Uppsala
Utgivningsår: 2022
Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se/>

Nyckelord: Affordance, barns utveckling, lekmiljö, förskola, naturkontakt, förtätning.

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land

Avdelning för landskapsarkitektur

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Även om du inte publicerar fulltexten kommer den arkiveras digitalt. Om fler än en person har skrivit arbetet gäller krysset för samtliga författare. Läs om SLU:s publiceringsavtal här:

- <https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

Sammanfattning

Denna uppsats avser att, genom en litteraturgenomgång, genomförda intervjuer och påföljande analys, undersöka hur lekmiljöer bör utformas för att öka möjligheten för barn i förskoleåldern att utvecklas och lära. Intervjumaterialet är insamlat från pedagoger som jobbar på förskolebussarna, ett koncept där Uppsala kommun tillhandahåller bussar designad att fungera som en vanlig förskola som kan ta barnen till skogsområden eller lekmiljöer i och utanför staden. Idag finns det sju förskolebussar som tilldelas till de förskolor som har högt tryck på platser. Pedagogerna kopplade till *förskolebussen* bestämmer destination utifrån läroplan och barnens önskemål. Vi ansåg att valet av destination var talande för vad som saknas på förskolegårdar. Ett teoretiskt koncept med utgångspunkt i affordance som teori används som ett verktyg för att undersöka frågeställningen. Analysmaterialet leder till en diskussion där insamlat material från litteratur och intervjuer jämförs, vägs mot Uppsala kommuns riktlinjer, och slutligen vad det kan innebära för en praktiserande landskapsarkitekt som utformar lekmiljöer för barn. *Vikten av naturkontakt* och *en rymlig yta* identifierades som två huvudfaktorer som spelar stor roll i skapandet av utmanande och lärorika lekmiljöer som stimulerar fysisk aktivitet positiv utveckling. Detta följs av diskussion om riskerna som förtätning medför och vilka konsekvenser det riskerar få för barns utveckling. Kritik riktas mot Uppsala kommuns riktlinjer, som genom dess formulering, kan kringgås och inte ställer tillräckligt höga krav på förskolegårdarna. Slutligen avhandlas hur landskapsarkitekten kan vara en ambassadör för barns rättigheter till lek i samhället.

Nyckelord: Affordance, barns utveckling, lekmiljö, förskola, naturkontakt, förtätning.

Abstract

The purpose of this thesis is, by a review of literature, interviewing pre-school teachers and an analysis of the results from these two, investigate how areas where children in pre-school age play, might be developed to enable positive mental and physical growth. The material from the interviews has been gathered during interviews with pre-school teachers working on the *pre-school-on-wheels*, in which a bus designed to be a functional pre-school, is granted to pre-schools in high demand by Uppsala County. The teachers working on these buses chooses the destinations of the bus, with the pre-school curriculum and the wishes of the children involved, in mind. These destinations might be hinting at what the pre-school yard could be lacking regarding its content and design. A theory with its roots in affordance has been crafted to serve as a tool to investigate a theoretical solution to the issue at hand. The analysis leads to a discussion in which the gathered material from literature and interviews will be compared, weighed against the guidelines of Uppsala County, and what it might imply for a landscape architect in designing areas designated for children's playing. During the process of writing this text, two important aspects have been identified as key in forming high quality playing areas enabling children's development and good health. These aspects are *contact with nature and natural elements* and having an *abundance of space*. The results of analyzing the gathered data, leads to a discussion involving the risk of densification and what consequences it might lead to, regarding children's development. The guidelines of Uppsala County will be criticized for having such terminology, as to allow its own guidelines to be circumvented and not requiring enough in developing and maintaining pre-school yards. Finally, how the landscape architect can become an ambassador for children's rights to adequate environments for playing in cities.

Keywords: Affordance, children's development, playing areas, pre-school, contact with nature, densification.

Innehållsförteckning

1. Introduktion	7
1.1 Inledning	7
1.2 Syfte och frågeställning.....	8
1.3 Begreppsförklaring	8
1.4 Avgränsning	9
1.5 Bakgrund.....	9
1.5.1 Sociala och mentala färdigheter.....	9
1.5.2 Fysiska och motoriska färdigheter	11
1.5.3 Övriga aspekter kopplade till lekmiljön	11
1.5.4 Uppsala kommuns riktlinjer	13
2. Metod och teoretiskt koncept	15
2.1 Metod – Kvalitativ intervjustudie.....	15
2.2 Affordance, ett teoretiskt koncept.....	16
3. Resultat.....	18
3.1 Pedagogernas unika förutsättning: vad är förskolebussen?.....	18
3.2 Sammanfattning av intervjureferat	18
3.2.1 Naturkontakt och barns utveckling kopplat till lek.....	18
3.2.2 Förskolebussen.....	19
3.2.3 Den optimala förskolegården	21
3.2.4 Samarbete mellan landskapsarkitekter och förskolepedagoger	21
3.3 Två viktiga faktorer identifierades.....	22
3.3.1 Lekmiljöns storlek.....	22
3.3.2 Naturkontakt.....	23
4. Analys – med Affordance som teoretiskt koncept	25
5. Diskussion och slutsats	27
5.1 Teoretiskt koncept i praktiken och metoddiskussion	27
5.2 Uppsala kommuns riktlinjer och krav.....	28
5.3 Förskolebussen; det framtida svaret på förtätning?	28
5.4 "Landskapsarkitekten som ambassadör för barns rättigheter"	30
5.5 Slutsats	31
Referenslista.....	33

Tack.....35

1. Introduktion

I detta kapitel kommer ämnet att introduceras och den problemrymd som legat till grund för arbetet att klargöras. Det följs sedan av vilket syfte och vilken frågeställning som styr arbetsgången. Relevanta begrepp och ord som kommer att användas i texten förklaras. Kapitlet redogör även för vilka avgränsningar arbetet förhåller sig till, samt nödvändig bakgrundsfakta för att skapa en grundförståelse för ämnet.

1.1 Inledning

FN:s barnkonvention antogs som svensk lag 2020 (SFS 2018:1197) och det innebär att utemiljöer, precis som allt annat i Sverige, ska leva upp till dess artiklar. Artikel 3 i barnkonventionen summeras till ”Barnets bästa ska betraktas vid alla beslut som berör barn” (UNICEF 1989:14), och enligt artikel 6 i barnkonventionen har ”Alla barn rätt till liv och utveckling” (UNICEF 1989:15).

Idag byggs städer allt tätare och det är en process som kallas för förtätning. I Uppsala sker en sådan process (Uppsala kommun 2016). Det kan dock leda till problem. Öppna utrymmen i staden och oexploaterade naturområden blir allt mindre vanliga element av stadsbilden (Folkesson 2017).

“Förtätningen, trafiken och stress i vuxenvärlden motverkar barns och ungas rörelsefrihet. Skolans och förskolans utemiljö har därför blivit en av de allra viktigaste utemiljöerna för lek, utomhusvistelse och vardagsrörlighet.” (Åkerlund et al. 2015:1)

En typ av öppen miljö som riskerar bortprioriteras i stadsbyggnadsprocessen, är förskolegårdar. Ytan för lekmiljöer och skolgårdar förminskas, och de som byggs är allt för ofta begränsade när det kommer till användning och inspiration. Det gör att förtätningen i Uppsala riskerar bryta mot artikel 3 och artikel 6 i barnkonventionen (UNICEF 1989). Brist på lekmiljöer gör att fler barn måste samsas om samma ytor, vilket minskar ytornas lekmöjligheter.

Barnen är vår framtid och bör ges alla chanser att växa och utvecklas. Ett lekande barn har möjlighet att utveckla grundläggande färdigheter i motorik, kommunikation och i det sociala samspelet (Jansson et al. 2021). Det är viktigt att

lekmiljöer utformas med utveckling och lärande i åtanke, eftersom det formar våra framtida generationer (Åkerblom 2020). ”Skrubbsår är ett steg framåt i livet”¹, vilket syftar på är att lekmiljöer idag utformas med trygghet som mål vilket riskerar att missgynna barns utveckling. Barn behöver utmanas för att bland annat utveckla sin riskbedömningsförmåga vilket många av dagens lekmiljöer inte bidrar till. Lekmiljöer som stimulerar barn att testa gränser och utmanas, kan spela en stor roll i utvecklingen av viktiga färdigheter (Mårtensson et al. 2011, Jansson et al. 2021), bland annat motoriska och sociala. När en lekmiljö inte är utmanande kan detta bero på att delarna som utgör lekmiljön inte samspelar med varandra (ibid.). Lekelementen blir låsta i sitt potentiella användande, och därav begränsas lekmiljöns möjligheter. Det kan härledas till att dagens lekmiljöer prioriterar säkerhet över utvecklingsmöjlighet, och blir mindre till ytan som en konsekvens av förtätning. Lekmiljöns potential som är ett nödvändigt verktyg i barns utveckling riskerar att bli en outnyttjad resurs. Det här är något vi landskapsarkitekter har möjlighet att ändra på. Vi tror att ett professionsöverskridande samarbete mellan landskapsarkitekter och förskolepedagoger kan vara en användbar tillgång. På grund av detta ämnar denna kandidatuppsats ta utgångspunkt i förskolegårdars emellanåt bristfälliga utformning, samt utreda hur barns lekmiljöer kan utformas för att ge barnen bättre förutsättningar för att utvecklas och utmanas.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med denna kandidatuppsats är att undersöka hur landskapsarkitekter kan bidra till att skapa hälsosamma utemiljöer för barn och ungas utveckling, med ledning av hur förskolepedagoger betraktar utemiljöns betydelse för barns allsidiga utveckling. Genom intervjuer av förskolepedagoger anknutna till förskolebussen vill vi undersöka vilka lekmiljöer barn utvecklas bäst i.

Frågeställningen lyder; Vad kännetecknar miljöer som främjar lek, lärande och fysisk aktivitet i förskolesammanhang?

1.3 Begreppsförklaring

- **Lekmiljö:** Syftar till de ytor och miljöer som barn leker i, i grupp eller enskilt, uppstyrd eller i friare lek.
- **Affordance:** Ett uttryck som myntades på 1970-talet av psykologen Gibson (2015), och syftar till hur djur och människor tolkar omgivningens funktion med hjälp av dess synintryck. I detta arbete använder vi Janssons et al. (2021) definition av affordance: samspelet mellan delar av lekmiljön och hur de uppfattas som användbara och Mårtenssons (2009) översättning:

¹ Petter Åkerblom, lärare, SLU, föreläsning 2020-11-04

samspelemöjligheter. En grundläggande förklaring till begreppet affordance finns i kapitel 2.2.

- **Naturkontakt:** När barn är ute och leker i eller undersöker naturen.
- **Kvalité:** Med kvalité syftar vi till lekmiljöns möjligheter till utmaning och upplevelser. En god kvalité på en lekmiljö är svårare att mäta eftersom den inte enbart är bunden till ytstorlek, utan även vilka egenskaper ytan har.
- **Variation:** En lekmiljö av högre kvalité har en variation av olika miljöer såsom lekbuskage, öppnare hårdgjorda ytor för bollek, klätter-element, kullar eller höjdvariationer osv.
- **Densitet:** Densitet syftar på antalet barn per m² (Jansson et al, 2021:12). Ju mindre yta per antal barn, desto högre densitet.

1.4 Avgränsning

Arbetet utgår från landskapsarkitektur som berör barn utan speciella psykiska eller fysiska utmaningar. Barnen är mellan 4–6 år och arbetet har barnens utvecklingsmöjligheter som fokuspunkt. Vi avser genomföra undersökningen utifrån ett planerings- och gestaltningssperspektiv, där vi vill kunna förebygga vår identifierade problemrymd. Vi har samtalat med fyra förskolepedagoger på två förskolor med tillgång till varsin förskolebuss. Anledningen till valet av förskolepedagoger kopplade till förskolebussen, är att dessa pedagoger ser hur barnen utvecklas både på förskolegården och ute i en mindre låst, naturlig miljö som bussen ger möjlighet till. Intervjuerna begränsas till två förskolepedagoger per förskola för att intervjumaterialet ska kunna bearbetas inom tidsramen. Tidsmässigt är arbetet avgränsat till 10 veckor och geografiskt avgränsas arbetet till Uppsala.

1.5 Bakgrund

Under denna rubrik kommer det att redogöras för lekens utvecklande av viktiga färdigheter hos barn i förskoleålder. Färdigheterna är kategoriserade utifrån sociala och mentala, fysiska och motoriska samt övriga aspekter kopplade till lek. Vad Uppsala kommuns riktlinjer nämner om förskolegårdars utformning kommer att förklaras.

1.5.1 Sociala och mentala färdigheter

Genom lek utvecklar barn flera grundläggande färdigheter (Jansson et al, 2021:22). Leken spelar stor roll för barns omedelbara och framtida utveckling. Jansson et al. (ibid.) förklarar att det sociala samspelet är viktigt att kunna hantera för att kunna samarbeta och kommunicera med andra, men också för den emotionella utvecklingen. En lekmiljö av god kvalité ger den sociala utvecklingen goda förutsättningar eftersom barnen får en större frihet och utrymme för fantasilek och

andra typer av lek. Ju fler barn som kan leka tillsammans desto mer utvecklas det sociala samspelet när barnen integrerar med varandra. Eftersom den fria leken är styrd av barnens egna regler är det barnen som också bestämmer tempo. Detta öppnar upp för utforskande av olika intressen och ger möjlighet att utveckla en bred vänskapskrets (Jansson et al, 2021:23).

Mårtensson (2009:168) hävdar att, i och med att utemiljön förändras ständigt tvingas barnen hela tiden anpassa leken efter miljöns förutsättningar. Det utmanar förmågan att hantera oväntade situationer och kan leda till mental utveckling. Vidare utvecklar Mårtensson (ibid.) hur lekmiljöer utomhus saknar fysiska väggar, vilket kan vara en begränsande faktor för lek inomhus. Den stora fördelen med utomhuslek är naturkontakten som öppnar upp för samspelsmöjligheter och mer spänning i leken som i sin tur utmanar det sociala samspelet (ibid.).

Jansson et al. (2021:23) påstår även att barn som inte har tillräckligt bra lekmöjligheter löper högre risk för bland annat psykisk ohälsa, sämre självkontroll och kontakt med sina känslor, samt sämre koncentrationsförmåga. Jansson förklarar även hur återhämtning är en viktig del av barnens lekmiljö eftersom det inverkar på humör och välmående som i sin tur höjer koncentrationsförmågan.

En viktig faktor för att utveckla barnets egen identitet är att delta socialt i lek. Barnen lär känna sig själva bättre, sina känslor och intressen.

“Erövrandet av platser som man ger ett eget uttryck blir ett led i att spela en mer aktiv roll i den egna identitetens utveckling. Kanske minns du stunder då du intensivt betraktade den fysiska miljöns detaljer i den egna vrån, rummet eller kovan.” (Mårtensson, 2009: 172–173)

Mårtensson (2009:173) beskriver hur barnen skapar platsspecifika miljöpreferenser som sedan blir en vägledning mot andra liknande platser där barnen kan känna samma trygghetskänsla. En utemiljö som tillåter utforskandet och ger utrymme för uttryck låter barnen knyta an till miljön och utvecklar barnens sociala förmåga genom att stärka barnens egen identitet (ibid.).

I texten *Den nyttiga utevistelsen* (Mårtensson et al. 2011) ges olika perspektiv på barns utveckling kopplat till vistelse i utemiljö. Forskning inom pedagogik riktad till barn i förskoleålder och uppåt (ibid.), visar att barn som vistas utomhus utvecklar bättre inlärningsförmåga och bättre minne. De försätts i en situation där de naturligt börjar kommunicera med andra barn, något som har positiv inverkan på barnens sociala kompetens och samarbetsförmåga. Söderström (Mårtensson et al. 2011:102) hävdar att barnen tidigt börjar etablera vänskaper och förtroende som kan spela stor roll för ett barn som utsätts för stress av olika slag. Stress behöver inte bara vara negativt i ett barns utveckling. Inom forskningen identifieras ”positiv stress” (Mårtensson et al 2011:88) som en viktig faktor när ett barn utmanas på olika sätt. ”Positiv stress” (ibid.) syftar till en stressreaktion i kroppen som inte är skadlig mot barnets mentala och fysiska hälsa. Det kan bland annat utlösas när barn deltar i musik, står på en scen och vid idrott, men också i sociala sammanhang.

Mårtensson et al. (2011:88) förklarar att det som gör ”positiv stress” lärorik är när ett barn upplever sig ha stöd av vänner och/eller familj, som hjälper barnet att tolka det stressande elementet, för att sedan växa av den nyvunna kunskapen eller den övervunna rädslan. Positiv stress uppstår naturligt när ett barn är ute i naturen och upplever nya platsen och situationer.

Mårtensson et al. (2011:83) redogör även att en minskad naturkontakt vid ung ålder riskerar leda till psykisk ohälsa. Hon förklarar hur det ökade antalet barn som diagnostiseras med depression och neuropsykiatriska problem, kan vara en konsekvens av minskad naturkontakt.

1.5.2 Fysiska och motoriska färdigheter

Förutom barnens sociala förmågor utvecklas kroppen fysiskt av lek. Åkerlund et al. (2015) förklarar att enligt studier behöver barn minst 60 minuter fysisk aktivitet per dag för ett hälsosamt välbefinnande. Vidare utvecklas hur dessa 60 minuter fysisk aktivitet per dag även visats förbättra skolresultaten, eftersom koncentrationsförmågan förbättras. Andra hälsofrämjande fördelar med fysisk aktivitet hos barn är ökad muskelmassa, koordination och bättre kondition, stärkt immunförsvar och bättre hjärt- och kärthälsa (ibid.).

Mårtensson (2009:168) förklarar att barnens utveckling sker i samspel med omgivningen vilket tydliggör vikten av lekmiljöns utformning. Det skulle kunna liknas vid att människan utvecklats som svar på dess skiftande miljö, något Mårtensson (2009) kallar dynamisk lekmiljö. Om lekmiljön inte bjuder in till fart och återhämtning, leder det till att fysisk aktivitet begränsas, vilket påverkar barns fysiska välmående. Även aggressivt beteende och fetma kopplas till minskad fysisk aktivitet enligt Jansson et al. (2021).

Mårtensson et al. (2011) skriver också att våra sinnen hela tiden tar in information och påverkas av dessa upplevelser. Det finns dock få studier som kan visa på orsakssamband mellan naturkontakten och en positiv hälsoförbättring (ibid.). Med naturkontakten upplever många människor en positiv förbättring men författarna i *Den nyttiga utevistelsen* (Mårtensson et al. 2011) är försiktiga med att dra ett vetenskapligt orsakssamband.

1.5.3 Övriga aspekter kopplade till lekmiljön

Skolgårdarnas grönytor är av stor vikt när städer förtätas, både för befolkningens fysiska och sociala hälsa, men även i en värld påverkad av klimatförändringar (Jansson et al. 2021). En välutvecklad, grön skolgård kan ha stor inverkan vid allt vanligare extremväder. Grönstrukturer bidrar med solskydd för lekande barn, vilket kan ha en direkt inverkan på barns fysiska hälsa. Faktorer som stress, luftföroreningar och fysisk inaktivitet kan motverkas om barn har nära till

grönområden i boende- och skolmiljön (ibid.). Förskolegården bör även vara så pass stor att rörelser och lek inte riskerar slita på utemiljön (Åkerlund et al. 2015:3).

Kontakten med naturen har möjligheten att såväl vara en källa till utforskande och inläring, som till en plats där leken inte behöver följa samma regler som inomhus (Jansson et al 2021). Här kan barnen tolka miljön runt omkring sig och använda sig av naturen i leken, på ett annat sätt än utomhus.

“När barn beger sig ut byter de inte bara legobitarna och datorns tangenter mot blad och spadar utan de hamnar i en helt ny situation. Inomhus kan fungera som en trygg orienteringspunkt och ut beger man sig när man vill uppleva något annat.” (Mårtensson, 2009: 171)

Utemiljön och utevistelsen bidrar till att leken blir annorlunda än inomhus. Leken inomhus har fysiska begränsningar i form av väggar, rum, och möbler, men utomhus är situationen mer oordnad och öppen. I utemiljön behöver leken anpassas efter vädret, de sociala – och de naturliga premisserna (Mårtensson 2009). I naturen kan barn både lära sig mer om kroppens förmågor och utmanas att testa dessa förmågor, både fysiskt och psykiskt. En följd av vetenskapen om kroppens funktioner, leder också till vetenskapen om vilka begränsningar som kroppen och psyket har (ibid.).

Utomhusleken bidrar till utmaning, att våga sig utanför den trygga miljön som hemmet och området nära hemmet medför (Mårtensson 2009). Delar av den utforskade naturen kan bli trygg om barnet gör den till sin egen. En koja eller kanske bara *en enkel ommöblering* av det naturmaterial som hittas; barnet har nu erövrat en liten del av den stora, utforskade naturen. Barnets kontakt med miljön runt förskolan är första steget mot det okända utanför förskolan. Om miljön utgörs av platser med hög samspelsmöjlighet och naturkontakt där barnet kan riva blad och plocka pinnar exempelvis, rustas barnet med erfarenheter och en självsäkerhet som gör världen utanför lekområdet spännande i stället för obehaglig och otäck (ibid.).

Regelbunden utevistelse har visat sig leda till en större miljömedvetenhet (Faskunger et al. 2018:22, Mårtensson et al 2011) och en bättre uppfattning och respekt gentemot naturen. Upplevelsen av naturen kan variera beroende på vilka förutsättningar barnet har när det introduceras till den. Naturkontakt anser Lisberg Jensen (Mårtensson et al 2011) ha en stor inverkan på barns förmåga att lära känna sin omgivning. Barnen skapar genom uteleken ett förhållande till naturen som kan komma att spela en stor roll för framtiden (ibid.). De kommer som vuxna att kunna påverka hur samhället utformas.

Förutom att lekmiljön påverkar barnets utveckling inom flera områden, kan den även bidra till ett grönare och mer hållbart samhälle (Mårtensson et al. 2011:13). Mårtenssons definition av *hållbart samhälle* syftar till FN:s globala hållbarhetsmål som definierar det som ”att tillfredsställa dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov” (UNDP 2017). Mårtensson (2011:13) fortsätter sedan förklara att ekologisk hållbarhet innefattar och bygger på

naturkontakt. Genom att inkludera förskolegårdar i stadens grönstrukturer kan dessa miljöer bidra till en biologisk mångfald, med förutsättningen att gårdarna innehåller en varierad och riklig vegetation, vilket i sin tur bidrar till ett hållbarare samhälle. Strävan efter en hållbar samhällsutveckling är något som Uppsala Kommun (2014) arbetar för och har som mål.

1.5.4 Uppsala kommuns riktlinjer

I Sverige regleras byggande och hantering av mark och vatten i Plan- och bygglagen (SFS 2010:900). Kapitel 1, 1§ förklarar att lagen ska ”främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden” (ibid.). Lagen ska också se till ”långsiktig hållbar livsmiljö för människor i dagens samhälle och för kommande generationer” (ibid.). Förutom detta finns även krav om tillräckligt stora och lämpliga friytor för lek på bostadsgårdar, förskolor och grundskolor (Uppsala kommun 2020a). Närmare bestämmelser om vad dessa krav menar och innebär är upp till varje kommun att besluta. Uppsala kommun har därför skapat egna riktlinjer utifrån Plan- och bygglagen samt miljöbalken. Som underlag för Uppsala kommuns dokument användes Boverkets (2015) allmänna råd som förtydligar lekmiljöns betydelse samt ger råd kring hur ytorna kan planeras och utformas.

Uppsala kommuns riktlinjer är uppdelade efter tre kategorier, *Krav på gårdskvaliteter*, *Krav på lokalisering* och *Krav på friyta* (Uppsala kommun 2020a). Kraven kring gårdskvaliteter innehåller grönska och naturkaraktär, trygg och stimulerande miljö för fysisk aktivitet, varierad utemiljö med sol och skuggmöjligheter, rening och fördröjning av dagvatten samt vara användbar för alla (ibid.). Riktlinjerna talar om att förskolegårdarna ska utgöras av stora delar vegetation och erbjuda en variation och rumslighet där barnens lekbehov stimuleras.

Det andra kravet som berör lokalisering, styr var förskolorna och grundskolorna ska placeras. Bland annat ska dessa integreras i staden för att ytorna ska utnyttjas som bäst och flera invånare ska kunna ta del av gårdarnas kvaliteter (Uppsala kommun 2020a). Förskolorna och grundskolorna ska även placeras intill grönområden såsom naturområden, stadspark eller kvartersmarker och om detta inte är möjligt accepteras ett maxavstånd på 300 meter (ibid.).

Det tredje kravet innehåller krav på yta och har delats upp i tre olika zoner utifrån täthet i staden (Uppsala kommun 2020a). Kravet berör minsta yta per barn och gård. Zon 1 är innerstaden och har ett minimikrav på 20 m² per barn och minsta sammanhållen friyta på 2000 m² vid en färdigställd förskolegård. I kursivt skriven text står även att 15 m² per barn accepteras men då krävs stora åtgärder på gårdskvaliteter. Zon 2 är stadsbebyggelse, inte lika tät som innerstaden men med målbilden att bli tät stad, och har ett minimikrav på 30 m² per barn respektive 3000 m² som minsta sammanhållen friyta per förskolegård. Övriga områden räknas in i zon 3 och där är kraven 40 m² per barn och minimum 3000 m² sammanhållande

friyta per förskolegård. Både zon 1 och 2 har 15 000 m² som minsta totala friyta medan förskolor i zon 3 inte har något krav på total friyta. Detta gäller förskolor i zon 3 som bland annat ligger intill kvarter med bostäder, äldreboenden, universitetslokaler samt ifall förskolan har 80 barn eller färre. Den minsta sammanhållande friytan som uppgår till 2000 m² respektive 3000 m² *bör eftersträvas* och blir därför inget krav enligt riktlinjerna (ibid.). Hur dessa krav följs upp och kontrolleras förklaras inte i nuläget.

2. Metod och teoretiskt koncept

Det här kapitlet redogör för vilken metod som använts och hur intervjuer bedrivits. Intervju och litteratur utgör grundstommen för utförandet av detta kandidatarbete. Kapitlet innehåller även vilken teori som använts och vad teorin innebär.

2.1 Metod – Kvalitativ intervjustudie

I detta arbete har vi använt oss av kvalitativa intervjuer som komplement till den genomgångna litteraturen om barns utveckling och lärande. Enligt Dalen (2015) innebär kvalitativ intervju att utifrån en mindre strukturerad eller delvis strukturerad frågemall få fram djupare motiveringar och förståelse från informanterna kring ämnet man undersöker. Dalen (ibid.) förklarar även skillnaden mellan kvalitativ och kvantitativ process. Kvalitativa processen är mer öppen för förändring under arbetsgången till skillnad från kvantitativa intervjuprocesser där svaren är tydligare styrda mot en bestämd och gärna oföränderlig frågeställning. Under den kvalitativa intervjuprocessen finns utrymme att utveckla och ändra frågeställningen ifall oförutsedda händelser dyker upp som leder processen i nya riktningar (ibid.). Eftersom vår studie är tvärvetenskaplig och strävar efter djupare förståelse som kan stärka litteraturgenomgången, passar den kvalitativa intervjuprocessen bäst.

Den litteratur vi gått igenom är framför allt skriven av landskapsarkitekter eller liknande yrkesgrupper. Det var svårt att bara genom vår litteratur undersöka vad förskolepedagoger anser gällande utvecklande lekmiljöer. Huvudsakligen var det av denna anledning intressant att intervju just förskolepedagoger, för att undersöka ifall de antingen anser samma sak och bekräftar de fakta vi funnit, eller om de kan bidra med nya tankar och perspektiv. Vi ansåg att det var mest effektivt inom den tidsram arbetet hade, att endast genomföra intervju och inte söka upp litteratur riktad till förskolepedagoger. De frågor vi ställde utgick ifrån fem samtalspunkter:

- Naturkontakt – Hur barn påverkas och utvecklas av att vara ute i naturen
- Barns utveckling kopplat till lek – Vilka färdigheter barn utvecklar när de leker utomhus. Rollen som vegetation och löst naturmaterial kan spela vid utomhuslek.
- Förskolebussen – Vad som styr valet av destination för bussen, vad barnen tycker om resandet, vilka problem som kan uppstå.
- Optimala förskolegården – Vad förskolepedagogerna anser är viktiga element på en förskolegård som gynnar lek och utveckling för barnen
- Samarbete mellan professioner – Ifall utformningen av lekmiljöer kan bli bättre med hjälp av pedagogers kunskap om barn och barns utveckling.

Dalen (2015) beskriver att intervjuer bör utgå från teman eller kategorier för att lämna utrymme för ett mer flytande samtal och styra informanterna så att svaren blir kvalitativa i stället för kvantitativa.

Svaren från den intervjuade antecknades under intervjugången på medtagen dator. Första tanken var att spela in hela intervjun, med informanternas tillstånd, för att underlätta bearbetningen av svaren i efterhand men Dalen (2015) förklarar även att det finns en risk med inspelning. Detta grundar sig i att informanterna kan känna en viss oro och samtalet riskerar flyta på mindre bra. Vi valde därför att anteckna och sedan renskriva intervjuerna direkt efteråt då alla intryck fortfarande var fullt tillgängliga. Annars rekommenderas inspelning (ibid.).

Urvalet av förskolepedagoger avgränsades till de som ansvarar och har tillgång till förskolebussarna i Uppsala. Vi antog att dessa pedagoger kan bidra med ett större perspektiv än andra förskolepedagoger som inte bedriver verksamhet med förskolebussarna. Dessa förskolepedagoger ser barnens utveckling i två olika sammanhang och flera olika miljöer, både utanför förskolans gård och inom den. Vi tog därför kontakt med alla de fem förskolor som har tillgång till en förskolebuss och anpassade oss efter vilka som svarade. Med den tidsavgränsningen vi hade, bestämde vi att två förskolepedagoger från två bussar skulle ge ett kvalitativt och rimligt intervjumaterial till studien.

Under intervjuprocessen behölls den dåvarande frågeställningen och problemrymden, eftersom inget nytt eller oväntat inträffades. Det som dock blev en skiljande faktor mellan de två förda intervjuerna var val av intervjuplats. Första intervjun hölls i förskolebyggnaden i ett avskilt rum medan den andra intervjun hölls ute i fält bland barnen. Med intervjun i fält fick vi se och uppleva en av destinationsplatserna själva men nackdelen med detta kan vara att informanterna samtidigt hade uppsikt över barnen och på så sätt kan ha blivit distraherade. Svaren blev därför kortare och konkretare än den första intervjun.

Slutligen sammanställde vi intervjumaterialet med samtalspunkterna som rubriker. Detta presenteras i kapitel 3.2.

2.2 Affordance, ett teoretiskt koncept

Hur vi som människor ser världen och hur vi ska kunna förklara detta på ett teoretiskt sätt har länge intresserat forskare (Gordon 2004). Det finns ett stort antal olika teorier och vinklingar på teorier som försöka förklara detta. En av dem är Affordance. Begreppet affordance myntades första gången av James J. Gibson (2015) under 70-talet som hypotes kring hur djur och människor tolkar och använder omgivningen med hjälp av synintryck. Gibson skapade teorin kring affordance som skulle besvara bland annat hur vi ser miljön runt oss, var vi är och vart vi är på väg, vad saker/föremål i omgivningen är bra för och hur man kan

använda dem (Gibson 2015). Affordance har sedan dess vinklats och nischats för att passa in i flera olika discipliner och har idag ett brett användningsområde.

Jansson et al (2021) och Mårtensson (2009) har tagit affordance och modifierat det till att undersöka hur lekmiljöer fungerar respektive bör fungera för att bli en lekmiljö med hög kvalitet. Jansson et al. (2021) definierar affordance som *samspelet mellan delar av lekmiljön och hur de uppfattas som användbara* och Mårtensson (2009) översätter det till *samspelemöjligheter*. Inom landskapsarkitekturen används orden *oprogrammerad* och *programmerad* som motsatser, för att belysa hur en plats är låst till en specifik funktion eller om den är mer öppen för brukarna. Teorin används för att identifiera och utreda vad som gör vissa lekmiljöer bättre än andra där hög affordance är positivt och eftersträvt (Jansson et al. 2021, Mårtensson 2009). Som mätinstrument är affordance subjektiv och kan variera från uppfattning till uppfattning. Detta riskerar problematisera teorianvändningen. Vi har därför valt att bara värdera och använda oss av *hög* respektive *låg* affordance vid benämning av lekmiljö.

I den litteratur vi använt oss av finns det tydliga kopplingar mellan hög affordance och naturlika miljöer. Hög affordance leder till oprogrammerade lekmiljöer som möjliggör en frihet i lekandet som är väsentlig för barnens utveckling (Mårtensson 2009). Detta framgår även i Janssons et al. (2021) text där det förklaras att naturlika element erbjuder en högre affordance än traditionella konstruerade lekmiljöer. Med affordance som teoretiskt koncept kan vi få ett svar på frågeställningen, nämligen vad som kännetecknar miljöer som främjar lek, lärande och fysisk aktivitet i förskolesammanhang. Vi vill undersöka hur det teoretiska svaret vi kommer fram till fungerar i praktiken, och om förskolepedagoger kan bidra med något utöver litteratur och teori. Intervjumaterialet kommer därför att undersökas med affordance som teoretiskt koncept.

3. Resultat

I det här kapitlet förklaras vad förskolebussen är, dess funktioner och vilka typer av destinationer som bussen åker till. Det inhämtade, sammanfattade intervjumaterialet presenteras med samtalspunkterna som underrubriker.

3.1 Pedagogernas unika förutsättning: vad är förskolebussen?

Det här underkapitlet innehåller bakgrundsinformation som kort förklarar vad förskolebussen är, hur den är utrustad och vilka typer av destinationer som bussen åker till.

Förskolebussen är en tillgång som fördelas av kommunen (Uppsala kommun 2021) till olika förskolor i Uppsala och för närvarande finns det sju bussar. Förskolor som tilldelas en buss disponerar över den i två år, efter vilka de eventuellt fördelas om. På förskolebussen finns det kök, toalett och säkerhetsutrustning för att kunna bedriva säker verksamhet för de barn som åker med bussen (Uppsala kommun 2021). Den är även utrustad med material som kan sysselsätta barnen om något oväntat stopp skulle ske, bland annat pyssel, musik och böcker. Det är barnen som fyllt 4 år som har möjlighet att åka med bussen. Bussarna används för att göra utflykter med barnen till olika destinationer dit restiden inte överstiger 30 minuter. De platser som besöks ska vara lärorika och utmanande och stimulera positiv utveckling hos barnen (ibid.). Utflykterna går bland annat till naturområden, lekplatser och museer. Förskolebussen har sedan den infördes varit en omtyckt resurs för barn, föräldrar, och pedagoger som jobbat på den.

3.2 Sammanfattning av intervjureferat

Följande underkapitel innehåller en sammanställning av information från intervjuerna. Kursiverad text syftar till ordagrant nämnda fraser och ord från informanterna.

3.2.1 Naturkontakt och barns utveckling kopplat till lek

Alla informanter instämde i att naturkontakt är mycket viktigt för barns utveckling. Ute i naturen sätter bara fantasin gränser för hur lekar går till eller hur naturmaterial kan användas. Fysiskt och motoriskt möjliggör utevistelsen att barns kroppar utmanas på många sätt som inomhusvistelse inte gör. Även inom utevistelsen finns det skillnader i hur barnen utvecklas, beroende på vilken plats de befinner sig på.

Miljö som anlagts för lek är nödvändigtvis inte dålig för barns fysiska och motoriska utveckling, men sättet som naturmiljöer ofta är oorganiserade och okodade utmanar barnen *lika mycket eller mer än "vanliga" lekplatser*. Detta gällde även motorikbanor, som de intervjuade ansåg onödiga eftersom naturen fyller samma funktion *lika bra om inte bättre*.

Vistelsen i naturmiljöer möjliggör, utöver fysisk och motorisk utveckling, en social utveckling genom att barnen lär sig att kommunicera, utvecklas språkmässigt och samarbeta. Ute i naturen så upplevs barnen hamna i konflikt mer sällan, eftersom konflikter kopplade till att barn *väntar på sin tur* när de vill använda redskap eller byggda element inte uppstår lika frekvent. Mentalt spelar leken en stor roll eftersom barn lär sig att tolka utemiljön med hjälp av sina sinnen, förstå samband i naturen och utmana sig. Barnen kan lukta, smaka och känna på växter och svampar, vilket leder till att de lär sig om naturen.

Något som de intervjuade pedagogerna ansåg var väldigt viktigt var att barn måste utmanas för att kunna utvecklas. Det är viktigt i bildandet av den egna identiteten. När barnet upplever en utmaning som otäck så lär de sig om sina begränsningar och om barnet klarar av en utmaning lär det sig om sina styrkor. Att barn inte utmanas av sin lekmiljö är något som lyftes som ett problem när samtalen handlade om förskolegårdar. Det upplevdes som problematiskt att förskolegårdar ofta har för lite yta, som snabbt gör gården utforskad av barnen. *Efter ett tag minskar intresset på förskolegården eftersom lek-momenten redan är testade och bemästrade*. Bristen på utrymmen att utforska och på utmaningar riskerar leda till att barnen inte utvecklas så mycket som de har potential till.

En punkt som förskolepedagogerna på ena förskolan upplevde, var att barnen blev mer medvetna om hur samhället fungerade när de vistas utanför förskolegården. Barnen kunde exempelvis påpeka att *det är en tjej som kör den där lastbilen* och att inte alla *busschaufförer är gubbar*, uttalanden som pedagogerna kunde förklara och diskutera med barnen.

Barnen som reste med förskolebussarna upplevdes utveckla starka band till naturen och med det följer en miljömedvetenhet, något som alla de intervjuade förskolepedagogerna bekräftade. På ena förskolan nämndes det att barnen lärde sig om allemansrätten och när de plockade skräp i naturen så benämndes de som *naturhjältar*. Den ökade miljömedvetenheten fick som följd att barnen också lärde sig att följa regler och skyltning i naturen. Bland annat hade en situation uppstått när barnen påkommit vuxna med korgar fyllda med svamp där man inte fick plocka.

3.2.2 Förskolebussen

Bästa verksamheten, man önskar alla barn skulle få möjlighet! Förskolebussen sågs från båda intervjuerna vara ett bra och välfungerande koncept. Informanterna hade inga problem med att anpassa destination och planering efter väderlek. Konceptet framstod främst som ett komplement till förskolor som antingen var under

ombyggnation eller hade för många barn per pedagog. Enda tydliga problematiken som framgick var när bussen fick tekniska fel och framkomligheten med säkra parkeringar för barnen. En diskussion som lyftes var hur kommunen fördelar förskolebussarna mellan förskolorna i Uppsala och att det där fanns förbättringspotential. Antingen genom att skaffa fler bussar eller att noggrannare undersöka vilka förskolor som saknar närliggande grönområden eller är för trånga, och därför har större behov av bussen.

Destinationerna styrdes både av läroplan och vad barnen var intresserade av. Förskolebussarna åkte till flera olika platser under ett år, allt från skogar, museum, ishall och lekplatser eftersom variation ansågs bäst. Under ena intervjun framgick det att man hade en tematisk projektplan. På ena förskolebussen fick barnen välja tema, och årets tema var svamp. Det framgick att en bra destination bestod av skogsdunge och kuperad terräng där förskolepedagogerna kan ha uppsikt över barnen samtidigt som de kan få leka fritt. I skogen hölls barnen mer sysselsatta medan ordnade stationära lekplatser kunde tråka ur barnen. Det berättades om att när bussen besökte traditionella lekplatser, var lekmoment bara intressanta en kort stund. Därefter sökte sig barnen till omkringliggande buskage och naturmiljöer.

Skillnad i hur barnen leker eller grupperingar mellan pojkar och flickor var mindre när barnen åkte i väg med bussen än när de lekte på förskolegården. Det framgick att i naturliga lekmiljöer styrdes val av lekkamrater av intresse och inte av andra grupperingar som exempelvis kön. Hur stor skillnaden var mellan förskolan och bussen varierade, men det togs upp av informanterna på båda förskolorna. Det förklarades att barn tycker om olika saker och vissa behöver mer aktivering än andra. Förskolebussen lyftes som ett välfungerande koncept för de barn som behöver lite mer utmaning och har lite mer energi. En informant berättade att i deras förskolegård kunde man urskilja ett mönster där pojkar lekte mer vilt och flickor lite lugnare i exempelvis sandlådan. Vissa dagar kunde några barn sakna inomhusaktiviteter men det förefaller naturligt att barnen har olika intressen och gillar olika saker. Detta gick då att lösa med lite pyssel på bussen men under mer begränsade omständigheter än inne på förskolegården.

Det finns även en skillnad i vilken bakgrund barnen kommer ifrån kring hur de hanterar skogen från början. Detta var dock något som barnen vände sig snabbt vid och på så sätt kan börja knyta positiva band till naturen. Det var därför sällan problem med att aktivera alla barnen och inspirera dem till lek.

Barnen som åker med förskolebussen är en mindre klass än de vanliga klasserna på förskolan. Det uppstår en typ av *familjekänsla* när barnen har fler interaktioner med färre barn. I ena intervjun antogs det leda till ökad samarbetsförmåga och kommunikation. Barnen rör sig även i närheten till förskolepedagogerna vilket gör att inget barn springer i väg eller försvinner. Detta kan också vara en koppling till familjekänslan då barnen känner en trygghet och tillit till gruppen och vill vara där

gruppen är, inte vandra i väg själva. Vi fick berättat för oss hur barnen snabbt erbjuds hjälp till sina lekkamrater ifall någon exempelvis skulle flytta en stor gren.

Informanterna från båda intervjuerna berättade också att föräldrarna aktiverades och engagerades med förskolebussen. Ibland kunde informanterna träffa på föräldrar ute med sina barn på platser bussen besökt. Detta på grund av att barnen kommit hem och berättat för föräldrarna vad de gjort under dagen och skapat en nyfikenhet hos föräldrarna som då också vill se dessa platser. Föräldrarna får då en bredare kunskap kring utflyktsplatser som de kan ta barnen själva till.

3.2.3 Den optimala förskolegården

Yngre barn som inte kan följa med på förskolebussen behöver framför allt bra lekgårdar, där utepedagogik kan hållas för att ge liknande förutsättningar som förskolebussen kan ge. Förskolegården som pedagogiskt verktyg upplevs ha stor utvecklingspotential. Förskoleverksamhet styrs idag av inomhusverksamhet och möjligheten till utomhuspedagogik upplevs inte prioriteras när förskolegården anläggs. Barns behov av att utforska och utmanas ställer höga krav på hur förskolegården utformas och vilka element den innehåller. Pedagogerna på ena förskolan betonade vikten av att förskolegården och även lekmiljöer behöver en blandning av byggda element och natur. Den andra förskolans pedagoger lyfte natur och vegetation som det viktigaste. Mycket av leken uppstår runt och i buskage med gångar som barnen kan springa i och som även kan fungera som gömställen. Klätterträd och stockar har möjlighet att stimulera motorisk utveckling lika bra som en klätterställning eller andra fasta element förklarade en informant. Kuperad terräng och stenar är positiva element, eftersom många barn uppskattar att *bestiga* och se ut över sin omgivning. Löst naturmaterial på förskolegården anses vara väldigt bra eftersom det *blir vad man gör det till*, och stimulerar på så sätt barns fantasi. Under båda intervjuerna pratades det om att storleken på ytan som barnen rör sig och leker på spelar stor roll i och med att det både ger barnen mer yta att utforska leken på, men det skapar också rörelse mellan olika element i lekmiljön.

3.2.4 Samarbete mellan landskapsarkitekter och förskolepedagoger

När denna fråga lyftes fick vi stark respons från båda intervjuerna att samarbete mellan landskapsarkitekter/de som utformar lekmiljöer och förskolepedagoger eller andra professioner som har nära kontakt med barn bör enbart ge positiv effekt. Under ena intervjun föreslogs även att komplettera vårt arbete med intervju eller observation direkt mot målgruppen, alltså barnen.

Några tankar och tips förmedlades till oss under intervjuerna. Först av allt så klarar barnen av mycket mer än vad man kan tro. Exempelvis klätterställningar och skolgårdar är alldeles för ”säkra” och utmanar inte tillräckligt mycket. Då kan man

i stället tänka på att ha ett säkert underlag som grus under klätterställningar eller klätterträd ifall man oroar sig för skador. Den andra tanken är vikten av naturinslag. Alla informanter nämnde mer är en gång hur användbar naturen är för barnens lek. Den erbjuder gömställen, löst lekmaterial, spännande terräng och klättermöjligheter, skugga, rumslighet, svalka osv. Spara så mycket natur som möjligt var en önskan! Ett exempel som nämndes var att på ena förskolan tvingades barnen vara inne mellan 11–15 eftersom det blev så varmt på förskolegården under sommaren då nästan hela förskolegården var solexponerad. Val av växter spelar stor roll när lekmiljöer för barn ska utformas. En informant förklarade hur man som förskolepedagog inte vill säga *Nej, du får inte gå där/vara där* eller begränsa barnen på andra sätt. Växterna och byggda element måste klara av slitage från leken, för att barnen ska kunna leka fritt och inte avgränsas. Utformningen ska även vara riktad till flera åldrar så att alla kan få utmanas och inspireras. En tredje tanke är att grillplatser önskades, även på förskolegården då barnen där också kan få grilla och laga mat över öppen eld. Även bättre utformning och framkomlighet på parkeringar vid rastplatserna så valet av destination breddas. Ytterligare ett tips som nämndes var att väva in interaktiva element, exempelvis brevlådor, som förskolepedagogerna kunde använda sig av i undervisningen. Brevlådorna kan fungera som en kommunikationsväg från en fantasifigur direkt till barnen innehållandes utmaningar och uppgifter.

Ett problem som togs upp var dränering runt lekplatserna och skolgården. En informant berättade om deras sandlåda ibland blir översvämmad, så pass mycket att den måste stängas av på grund av drunkningsrisk för barnen. När det sedan blir kallare fryser vattnet och stora delar av lekplatser respektive förskolegårdarna blir för hala och fallskyddsunderlaget för hårt.

3.3 Två viktiga faktorer identifierades

Genom sammanställning av intervjureferat och litteraturmaterial identifierades två faktorer som spelar stor roll för om en lekmiljö kan anses ha hög potential till god utveckling för barn. Detta delkapitel redogör för dessa två faktorer.

3.3.1 Lekmiljöns storlek

Den första grundläggande faktorn är lekmiljöns storlek. Yta som variabel kan dock inte stå för sig själv. Bara för att en yta följer de föreslagna riktlinjerna om ytenhet per barn, betyder inte det att den är en bra lekmiljö. Ytan är beroende av vad som finns inom ramen för den. Jansson et al. (2021:14) redogör för vilken roll uteplatsens yta spelar för barn i förskolemiljö, och hävdar att det är ytans storlek som *möjliggör hög affordance* på en förskolegård. Det leder till ”rörelsedynamik” och ”positiv social dynamik och platser för såväl möten som återhämtning” (ibid.).

Det här kunde bekräftas vid intervjutillfällena. Rollen som yta spelar för hur en skolgård uppfattas är stor men ändå diskuterades lekmiljöns storlek inte lika grundligt som de andra ämnena under intervjuerna. Lekmiljöns yta ansågs vara beroende av vad den innehåller vilket stämmer överens med litteraturen. Informanterna förklarade att om lekmiljön är för liten begränsas leken eftersom lekelementen kan vara upptagna av andra barn och resultera i konflikt. Förskolebussen togs upp som ett bra exempel gällande yta eftersom den medför större yta per individ och tillåter barnen att uppleva olika miljöer. Försättningsvis ansågs barnen lära sig mer och utvecklas mer än på en inhägnad förskolegård, eftersom de besöker nya platser och lekmiljöer som barnen kan utforska tack vare förskolebussen.

3.3.2 Naturkontakt

Naturkontakt är den andra grundläggande faktorn för en bra lekmiljö. I den litteratur som legat till grund för denna uppsats, så är närheten till naturen något som ständigt är aktuellt (Mårtensson 2009, Åkerlund et al. 2015, Jansson et al 2021). Förskolegården bör även ha varierande terräng och rikligt med vegetation som kan bli element kring leken och även bidra med lugnande och meditativ kvalitet (Åkerlund et al. 2015:3). När frågan om förskolegårdar och dess optimala utformning togs upp under intervjuerna, så var svaren till stor del riktade mot bristen av gröna element. Buskar och buskträd som barnen kunde gömma sig i eller leka runt. Klätterträd och stenar som barnen kunde klättra upp och utmana sig med. En informant tillade att hen kunde iaktta att barnen gärna sprang omkring och gömmer sig i buskage eller mindre byggda hyddor om det finns. Gömställen är viktigt för att öka lekvariationen samt även erbjuda lugn och ro för de barn som vill vara för sig själva. Naturelementen spelar stor roll i hur lekmiljön upplevs. Vad det är som gör naturen till ett väl fungerande verktyg är hur den representerar det öppna lekrummet, där barnet inte behöver följa de förhållningssätt och regler som innemiljön innefattar (Mårtensson 2009).

Under intervjuerna upptog diskussionen om naturkontakt och fördelarna med vegetation en väsentlig del av intervjutiden. Naturliga element ansågs vara bättre i allmänhet än byggda, fasta element. En naturligt rymlig kuperad terräng utmanar barnen precis *lika väl om inte bättre* som anlagda motorikbanor och rikligt med yta att röra sig på. Barnens lek uppfattas av informanterna börja vid de fasta elementen men söker sig ofta till naturelement efter en kort tid om det finns. Vanliga platser som besöks med förskolebussen är naturområden och lekplatser. Vidare nämndes att en vanlig förskolegård sällan utmanar och kan intressera barnen på samma sätt som naturen kan. Informanterna förklarade att förskolegården består främst av fasta element som utforskas och bemästras snabbt. Därefter finns det inget nytt intressant element att fortsätta leken med. I skogen däremot var utmaningarna större och

samspelemöjligheterna fler vilket förde leken vidare på ett kreativare sätt än på förskolegården.

Naturmiljön består i sin tur av rum som är skapade både av naturliga och mänskliga processer (Mårtensson 2009). När en lekmiljö anläggs bör befintliga träd sparas, speciellt träd som kan fungera som klätterträd. Det kan både kopplas till det som nämndes i delkapitel 1.5.1, nämligen barns behov av att utmanas motoriskt och mentalt (ibid.), men även att barn behöver kunna ha tillgång till både sol och skugga (Åkerlund et al. 2015:3). Naturkontakten spelar även en stor roll för hur barn lär sig om naturen (Faskunger et al. 2018:22, Mårtensson et al 2011). Hög biologisk mångfald på en lekmiljö ger barn större möjlighet att bli miljömedvetna (Mårtensson 2009). Vid båda intervjuerna berättades det om hur barnen på förskolebussarna knyter ett starkare band med naturen än de förskolebarn som inte har tillgång till bussen. Eftersom destinationerna för förskolebussen många gånger är naturområden vistas dessa förskolebarn mer i naturen och lär sig därför att uppskatta dess värde mer. Exempelvis under ena intervjun benämndes barnen som *naturhjältar*. Eftersom dessa barn tillbringar stora delar av sin lek i naturen skapas positiva band och en identitet knutet till naturen som Mårtensson (2009:173) bland annat förklarar. Att barn växer upp med en miljömedvetenhet kan vara positivt mot den pågående globala miljökrisen.

4. Analys – med Affordance som teoretiskt koncept

Efter genomgång av litteratur och intervjumaterialet har två huvudfaktorer identifierats, lekmiljöns storlek och vikten av naturkontakt. Vidare undersöks rollen av affordance utifrån litteratur- och intervjumaterialet.

I affordances ursprungliga betydelse så finns affordance i allt och överallt, eftersom teorin bygger på hur människan/djuret visuellt uppfattar hur föremål och omgivningen kan användas (Gibson 2015). Enkelt sagt så krävs endast någon form av omgivning med något typ av föremål samt en individ med fungerande syn för att teorin ska vara applicerbar. Ju högre affordance en yta kan ha, desto mer kan den erbjuda och i vårt fall, desto fler typer av lek kan möjliggöras. En bra lekmiljö har tillgång till en blandning av fasta och rörliga element (Mårtensson 2009, Jansson et al 2021), att elementen som utgör lekmiljön är planerade att kunna fungera tillsammans. Markmaterialen bör utgöras av en blandning av både mjukt och hårt material. Naturliga vegetativa element är en bra lösning som erbjuder utveckling både socialt, mentalt och fysiskt och därmed innehåller högre affordance än vad enbart fasta byggda element kan. Destinationerna som bussen körs till, uppfattas ha de egenskaper och den affordance som förskolegårdarna saknar.

Med hjälp av intervjumaterial samt stöd i litteratur, Jansson et al. (2021) och Mårtensson (2009) har kopplingar mellan hög affordance och mycket vegetation stärkts. Vegetation i form av buskar och träd, och naturelement som stenar och kullar har en hög affordance när det kommer till lek (Mårtensson 2009), vilket också bekräftas av de intervjuade förskolepedagogerna. De beskrev naturen som *okodad* och berättade att naturen kan ge de förutsättningar barnen behöver. Informanterna förklarade att i naturen finns fler rörliga föremål, kottar, stenar, grenar osv. som barnen kan använda på flera olika sätt. En annan informant beskrev hur en enkel pinne kunde användas till flera ändamål, som exempelvis bilda bokstäver, verktyg, byggmaterial, mätinstrument osv. Naturmaterialens obestämdhet, hur föremålen uppfattas som oprogrammerade är det som sammanlänkar naturkontakt och hög affordance. Naturmiljö har en naturlig typ av affordance, eftersom den både innefattar stora, öppna rum där vilda och fartfyllda lekar kan äga rum, men också slutna rum där avskildhet och återhämtning kan ta plats (Mårtensson 2009, Åkerlund et al. 2015). Detta var något som förskolegårdarna vanligtvis var bristfälliga i, genom sitt begränsade utbud av vegetation. Förskolegården anses då ha låg affordance jämfört med naturområden.

Affordance och vegetation har en stark koppling mellan sig men det utesluter inte att lekmiljöer av hög kvalitet kan utgöras av byggda element också. I ena

intervjun pratades det om hur barnen älskar att klättra och söker sig till höga höjder. Denna form av lek kopplas inte lika självklart till hög affordance eftersom samspelsmöjligheterna är begränsade till enbart klätterlekar. Vi anser därför att klätterställningar kan ses ha lägre affordance eftersom klätterställningen är mera låst än andra alternativ för klättring. Med detta sagt innebär det inte att en klätterställning skulle vara en mindre kvalitativ lekmiljö än exempelvis en skogsdunge, så länge klätterställningen inte blir för snabbt bemästrad och då förlorar sin utmaning.

En vegetativ lösning på klätterbehovet är klätterträd som nämndes av en informant. Klätterträden erbjuder inte bara klättermöjligheter, utan även pinnar, kottar, löv osv som breddar samspelsmöjligheten. Därav anser vi att klätterträd har högre affordance än en klätterställning och kan skapa en lekmiljö av högre kvalitet.

Även Uppsala kommun (2020b) beskriver hur lekmiljöerna bör bestå av större delar vegetation och variation av topografi och rumslighet eftersom då får barnen bättre förutsättningar till lek och utmaning. Med andra ord kan man säga att Uppsala kommun också förespråkar hög affordance, eftersom de naturliga miljöerna erbjuder flera olika samspelsmöjligheter. Destinationerna som bussen körs till, uppfattas ha de egenskaper och den affordance som saknas på/i närheten av förskolegårdarna.

Genom att applicera detta teoretiska koncept på lekmiljöer ges ett ramverk som binder samman ytans storlek och naturkontakt. Teorin om hög respektive låg affordance är användbar i vårt fall så länge användningen inte blir för låst till själva begreppet. Ingen av informanterna använde affordance som begrepp eller teori men det pratades ändå om det affordance står för. Inom utbildningen för landskapsarkitekter pratas det mycket om hur platsers funktion kan vara *oprogrammerade*, vilket kan kopplas till affordance, eftersom sinnesintrycken av en plats bidrar till vad dess funktion anses vara. På ett liknande sätt förhöll sig pedagogerna till ett affordance-liknande begrepp, nämligen att en plats kunde vara *okodad*. Den okodade lekmiljön hade inte någon given funktion, utan fick dess funktion genom hur barnen på platsen tolkade innehållet. Detta ger teorianvändningen en relevans eftersom det tydligt framgick i käll- och intervjumaterialet att vegetation är en huvudfaktor för utvecklande lekmiljöer, och att dessa miljöer får en hög affordance. Tanken om att mycket vegetation i lekmiljöer ger bättre och bredare förutsättningar för lek är en känd faktor men begreppet affordance har bara presenterats för oss genom litteratur av Jansson et al. (2021) och Mårtensson (2009).

5. Diskussion och slutsats

Under detta avslutande kapitel avhandlas hur det teoretiska konceptet fungerar i praktiken och valet av metod. Konsekvenserna av förtätning problematiseras och sätts i förhållande till förskolebussen som koncept. En ledande fråga i diskussionen om förtätning och förskolebussen, var om busskonceptet är det framtida svaret på förtätningens konsekvenser. Landskapsarkitektens möjlighet att skapa lärorika lekmiljöer diskuteras, och dess roll kan komma att förändras om förskolebusskonceptet kommer att växa i omfattning.

5.1 Teoretiskt koncept i praktiken och metoddiskussion

Konceptanvändningen kan försvåras av att affordance är svårt att mäta kvantitativt, eftersom det bygger på individers upplevelser av omgivningen. Jansson et al. (2021) och Mårtensson (2009) förklarar inte heller hur de värderar affordance vilket lämnar utrymme för tolkningar. Därför begränsas konceptanvändningen till hög respektive låg affordance utifrån samspelet mellan vegetation och ytans storlek, men också den tänkta lekupplevelsen.

I litteraturen diskuteras affordance utifrån de två huvudsakliga faktorerna som avhandlats i arbetet. Sammanställningen av intervjumaterialet och den följande analysen tillsammans med litteratur, gör att teori och praktik överensstämmer gällande hur en lekmiljö bör utformas, samt både vad barnen uppskattar i en bra lekmiljö och var de upplevs utvecklas bäst. Den enda kritik mot den litteratur som använts som vi funnit, är att den syftar endast till förskolegårdens funktioner och inte dess placering. Ett tänkbart sätt som förskolegårdar kan ge barn goda utvecklingsmöjligheter, är om den är placerad intill ett naturområde med hög affordance, exempelvis ett skogsparti. Framför allt ställer det krav på förskolans ledning att ha pedagogresurserna så att möjligheten utnyttjas, och även på att pedagogerna ser utvecklingsmöjligheten som naturen kan medföra. Eftersom vi endast hade tid att intervjua pedagoger kopplade till förskolebussen, så vet vi inte om alla förskolepedagoger har samma förhållande till naturkontakt för barn.

Eftersom vi var tidsmässigt begränsade hann vi bara med två intervjuer vilket kan tyckas lite för att underlaget ska ses som representativt. Med fler intervjuer kan mer kunskap förvärvas och därför går det inte utesluta att affordance inte hade kunnat identifierats på fler sätt. Eftersom vardera intervju innehåll bekräftade både konceptets och bakgrundens innehåll, fann vi att dessa två intervjuer är tillräckligt representativa för arbetet och tidsramen. Undersökningen påvisar att affordance som teoretiskt koncept finns och fungerar i praktiken förutom att själva begreppet inte är lika omtalat.

Metoden som valdes hjälpte oss att komma fram till ett intressant resultat som kunde bearbetas, analyseras och diskuteras. Det hade dock behövts göra fler intervjuer än de två som gjordes, vilket vi är väl medvetna om. De fyra informanterna kan inte vara fullt representativa för alla andra förskolepedagoger. Om tidsramen för arbetet var större, så hade det varit givande att undersöka och inventera befintliga förskolegårdar, i syfte att samla in kvantitativ statistik och fakta att grunda arbetet på.

5.2 Uppsala kommuns riktlinjer och krav

Problem uppstår även i det faktum att underlaget är formulerat som riktlinjer, även om det som underrubrik till riktlinjerna benämns som krav. Kommunen har tagit fram ett verktyg för att riktlinjerna ska kunna vara med i bedömningen redan i planeringsstadiet, men mer än så förklaras inte. I nuläget finns ingen information om vem/vilka som följer upp riktlinjerna, vilket leder till att många förskolor, både privata och kommunala, kan komma undan med att inte leva upp till dessa.

Förskolebussen tillkom för att avlasta förskolor med hög efterfrågan (Uppsala kommun 2021). Eftersom Uppsala förtätas ökar trycket på förskolegårdarna, vilket resulterar i att busskonceptet framstår som en nödlösning på förskolegårdar som inte kan leva upp till kommunens riktlinjer och krav (Uppsala kommun 2020a). Busskonceptet har blivit en konsekvens av förtätning och bevis på att öppna utrymmen i staden är för små. Uppsala kommuns minimikrav (2020a) på 3000 m² sammanhållen friyta blir svårare att förverkliga i samband med förtätningen.

5.3 Förskolebussen; det framtida svaret på förtätning?

Efter att ha granskat litteratur, kommunala riktlinjer och intervjusvar, tyder intrycken på att kunskap om utevistelse och naturkontakt finns. Om det är *nästintill allmänt vedertagen kunskap*, så borde det leda till att förskolegårdar och lekmiljöer utformas med fokus på naturliga element och större yta, vilket det inte gör i nuläget. Förskolegårdar blir allt vanligare på innergårdar till lägenhetskomplex och gårdarna i sin tur blir mindre och mer kompakta, vilket i många fall inte följer Boverkets (2015) riktlinjer om 40m² för barn i förskolemiljö.

”Tätare städer, ökande trafik och stressig vardag för många vuxna har resulterat i en minskad rörelsefrihet och att allt fler barn skjutsas till skolan och fritidsaktiviteter. Många barn vistas inte i andra miljöer än hemmet, skolan, och kanske en tillrättalagd fritidsverksamhet – och i bilen på väg mellan dessa miljöer. Därför måste skolgårdar och förskolegårdar erbjuda miljöer som främjar barns och ungas allsidiga utveckling. Här måste finnas plats för lek, sport och vilda aktiviteter, men även för samtal, enskildhet, sinnliga upplevelser och stillhet.” (Boverket 2015:9)

Vad som driver på denna process är något som man inom landskapsarkitekturen kan belysas i ett negativt ljus, nämligen förtätning. Inom professionen medför förtätningen att hus byggs allt tätare på bekostnad av öppna ytor och grönområden (Folkesson 2017). Det är mer gynnsamt för kommunen att låta byggherrar bygga höga bostadskomplex än att anlägga en tillräckligt stor skolgård. Om resonemanget om förtätning dras till en extrem så förefaller det som att ekonomisk vinst prioriteras över framtida generationers möjligheter till utveckling. Förtätning berör alla människor i staden, vuxna som barn. En möjlig konsekvens av att det byggs tätare är att grönytor riskerar att försvinna, vilket återigen skulle drabba både barn och vuxna. Men det är funktionen av dessa grönytor som till större grad riskerar att framför allt drabba barnen. Rollen som gröna ytor och vegetation spelar i hur ett barn utvecklas är stor. I takt med att dessa grönytor försvinner blir skolgårdarna för barn i alla åldrar alltmer viktiga. Förtätningen kan med allt det medför, ses som ett brott mot både artikel 3 och artikel 6 i FN:s barnkonvention (UNICEF 1989), som Sverige antog som lag 2020. Besluten om att bygga allt tätare städer görs utan att beakta barns bästa och berör barns möjlighet till utvecklande lek.

Förskolebussen är en omtyckt, kommunal tillgång, som gör det möjligt för barn att komma ut i naturen och utvecklas i en miljö utan staket. Barn, föräldrar och pedagoger som på ett eller annat sätt är kopplade till förskolebussen, har stor uppskattning för den som pedagogiskt verktyg. Som tillgång möjliggör den för en typ av pedagogik som i dagsläget är ouppnåelig på förskolegårdarnas begränsade ytor, samtidigt som den avlastar förskolelokaler eftersom upp till 16 barn åker i väg under dagtid. Dess värde som tillgång är i nuläget svår att överträffa. Att kunna komplettera bristfälliga förskolegårdars utformning med utflykter som låter barnen få den naturkontakt som de behöver, är en bra lösning på de problem som kan uppstå med förtätning.

Bussens potential som ett bra pedagogiskt verktyg är inte ifrågasatt, utan snarare handlar det om varför det ska behövas en buss för att barnen ska få chansen att utvecklas i naturen. Bussen började användas främst för att avlasta förskolor med höga antal barn, men med tanke på de destinationer som bussen kör, så får barnen mycket mer naturkontakt än de som inte åker med. Pedagogerna som intervjuades tryckte mycket på hur snabbt barnen utvecklades, och blev *mer världsvana*. Naturkontakten barnen får vid utflykterna medför många fördelar (Mårtensson 2009, Mårtensson et al 2011, Åkerlund et al. 2015) och stor utvecklingsmöjlighet som avhandlats tidigare i texten, och kan i nuläget inte överträffas av en förskolegård. Destinationerna som bussen åker till har de egenskaper som förskolegårdarna saknar och kan därför visa på element som behövs i lekmiljöer. Om Uppsala kommuns riktlinjer (2020a) hade följts av planerare och anläggare hade möjligtvis situationen sett annorlunda ut.

5.4 "Landskapsarkitekten som ambassadör för barns rättigheter"²

Som landskapsarkitekt finns stora möjligheter att förändra och utveckla utemiljöer, privata som offentliga. Det är bland annat landskapsarkitektens ansvar att se till så utemiljöerna gynnar alla i samhället så gott det går. Detta arbete har visat på att det finns gott om bra underlag för hur förskolebarnens lekmiljöer bör utformas för att ge barnen så bra förutsättningar som möjligt.

En anledning till detta val av ämne grundar sig i den lilla mängd undervisning vi landskapsarkitekter får kring barns utemiljöer, närmare bestämt två föreläsningar. Professionen är bred och tvärvetenskaplig vilket innebär att landskapsarkitekter måste ha kunskap inom flera områden. Det blir därför en prioriteringsfråga kring vad som ges utrymme i utbildningen.

En annan större grund för problemrymden uppstår i planeringsstadiet. Som landskapsarkitekt i yrkeslivet riskerar att man blir anlitaad i planeringsfrågor för sent när markytor redan har disponerats. Hur ska man som landskapsarkitekt gestalta en förskolegård som erbjuder alla de utvecklingsmöjligheter som utretts tidigare i detta arbete, om ytan man fått tilldelad är alldeles för liten och lokaliserad långt från grönområden? Förskolegården ska kunna innehålla en hög affordance och utvecklingsmöjligheter och måste därför ha en rymlig yta tidigt i planeringsstadiet. För att landskapsarkitekten ska kunna vara en rättvis ambassadör för barnen rättigheter bör ett bättre samarbete ske mellan pedagoger och gestaltare men också planerare och gestaltare. Förtätning som diskuteras i delen ovan, 5.2, är en stor del av problemrymden som inte landskapsarkitekter kan lösa själva. Återigen handlar det om en gränsöverskridande dialog för att kunna ta till sig kunskap från flera olika perspektiv och kunna se genom flera olika glasögon.

Som ambassadör för barns rättigheter³ har landskapsarkitekten möjlighet att forma framtida generationer. Det finns mycket användbar kunskap att inhämta från intervjuer av människor som är insatta i hur barn utvecklas genom lek, när lekmiljöer ska anläggas. Vi upplevde att frågeställningen kunde besvaras utan större svårigheter, tack vare givande intervjuer och att det gjorts gedigen forskning inom området. Vad som kännetecknar lekmiljöer som främjar lek, lärande och fysisk aktivitet för förskolebarn utgörs av två huvudfaktorer. Dessa två huvudfaktorer är lekmiljöns storlek och mängden vegetation den innefattar. Den ena av faktorerna, yta, är något som landskapsarkitekter väldigt ofta inte kan bestämma över. Ofta kommer landskapsarkitekten in alldeles för sent i planerings- och anläggningsprocessen. Mängden vegetation är den faktor som landskapsarkitekten har störst möjlighet att påverka. Det krävs dock att andra professioner inblandade i anläggandet av lekmiljöer ser värdet i den kunskapen som

² Petter Åkerblom, lärare, SLU, föreläsning 2020-11-04

³ Petter Åkerblom, lärare, SLU, föreläsning 2020-11-04

finns att ta del av, både inom forskningen och inom pedagogiskt utbildade arbetskårer.

Diskursen som berör landskapsarkitektens roll i planerandet av utemiljöer för barn samtidigt som staden förtätas problematiserar förverkligandet av rymliga och gröna lekmiljöer. Eftersom det lämnas mindre utrymme i staden för lekmiljöer, kan en framtida, alternativ roll för landskapsarkitekten bli att planera så att bussarna kan ta sig fram till förskolor och att det kan ske trafiksäkert, i stället för ny utformning av förskolegårdar. Under de utförda intervjuerna fick vi som tips från informanterna att anlägga flera grillplatser och sätta upp fler pedagogiska verktyg, som exempelvis brevlådor vid skogsområdena och rastplatserna bussen åker till. I och med att staden förändras kan även roller och ansvarsområden skifta. En möjlig lösning på problemen som förtätning av städer medför, kan därför kortsiktigt vara förskolebusskonceptet. På grund av förtätningen finns i dagsläget inte tillräckligt med yta centralt åt förskolegårdarna vilket gör att om barnen kan ta sig utanför staden, där det finns stora ytor och mycket vegetation får barnen de lekförutsättningar de behöver.

Uppsala kommuns mål för en hållbar samhällsutveckling (Uppsala kommun 2014) kan landskapsarkitekten bidra till att uppnå. Gröna och hållbara strukturer kan anpassa staden till klimatförändringarna, som kommer att innebära mer extrema väder. Kraftiga skyfall och värmeböljor kommer att ställa höga krav på hur samhället anpassas. En roll som förskolegårdar kan spela i en hållbar stadsutveckling är att bidra med grönstruktur, vilket riskerar minska ifall förskolebusskonceptet utvecklas mer. Om förskolegårdarna skulle planeras utifrån busskonceptet kommer landskapsarkitektens fokus riktas mot utkanterna av staden, något som i sin tur kan leda till att kommunens hållbarhetsmål blir svårare att uppnå. Med större och grönare förskolegårdar får staden inte bara bättre lekförutsättningar, utan även mer hållbara livsmiljöer, som förklaras under 1.5.3 med hjälp av Mårtensson et al. (2011).

5.5 Slutsats

De genomförda intervjuerna och genomgången av relevant litteratur möjliggjorde en relevant diskussion. En lekmiljö som gynnar barns utveckling bör vara stor till ytan och ha rikligt med vegetation. I texten har närheten till vegetation benämnts som naturkontakt. Landskapsarkitekten har stor möjlighet att påverka hur lekmiljöer för barn utformas och vara barnens ambassadör i samhällsbygget. Förskolebusskonceptet berör enbart 4–6 åriga barn och beror på att yngre barn är för små för att hantera bussresorna. Därför måste förskolegårdar finnas tillgängliga ändå, även ifall busskonceptet utvecklas mer, med yta och vegetation som grundfaktorerna. Busskonceptet kan i stället ge en avlastning som minskar densiteten på förskolegårdarna. Om Uppsala kommun följer upp sina krav och

riktlinjer där bra underlag finns, kommer landskapsarkitekten ges bättre möjligheter till att utforma utvecklande förskolegårdar. Med andra ord kan inte förskolebussen ersätta förskolegården helt, men i dagsläget är den ett nödvändigt komplement och ett alternativt svar på förtätningen i Uppsala, vilket i sin tur kan komma förändra landskapsarkitektens roll i hur och var utformningen av förskolegårdar kommer ske i framtiden.

Referenslista

- Boverket (2015). *Gör plats för barn och unga! En vägledning om planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö*. 1 uppl. (2015:978-91-7563-263-6) Karlskrona: Boverket.
<https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2015/gor-plats-for-barn-och-unga-bokversion.pdf> [Hämtad 2022-01-17]
- Dalen, M. (2015). *Intervju som metod*. 2 uppl. Malmö: Gleerups utbildning
- Ejvegård, R. (2009). *Vetenskaplig metod*. 4 uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Faskunger, J., Szczepanski, A. & Åkerblom, P. (2018) *Klassrum med himlen som tak*. (978-91-7685-259-0) Linköpings universitet: Linköpings universitet.
- Folkesson, I. (2017). *Förtätning i Uppsala, en socialt hållbar stadsplaneringsmetod?* (Uppsatser Kulturgeografiska intuitionen). Uppsala universitet. Samhällsplaneringsprogram. <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1071505/FULLTEXT02.pdf> [Hämtad 2022-03-21]
- Gibson, J. J. (2015). *The Ecological Approach to Visual Perception: Classic Edition*. 1 uppl. New York: Psychology Press.
- Gordon, E. (2004) *Theories of Visual Perception*. 3 uppl. New York: Psychology Press.
<https://ebookcentral.proquest.com/lib/slub-ebooks/reader.action?docID=199204> [Hämtad 2022-02-17]
- Jansson, M., Schneider, J., Mårtensson, F., Kylin, M. & Fridell, L. (2021). *Rum för skolans utemiljö - fördjupad analys kring yta för förskolegård och skolgård*. (2021:4) Alnarp: SLU, institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning. https://pub.epsilon.slu.se/23467/1/jansson_m_et_al_210428.pdf [Hämtad 2022-01-17]
- Mårtensson, F., Lisberg Jensen, E., Söderström, M., Öhman, J. (2011). *Den nyttiga utevistelsen? Forskningsperspektiv på naturkontaktens betydelse för barn hälsa och miljöengagemang*. (Rapport / Naturvårdsverket, 0282-7298:6407). Stockholm: Naturvårdsverket.
<https://www.naturvardsverket.se/globalassets/media/publikationer-pdf/6400/978-91-620-6407-5.pdf> [Hämtad 2022-02-10]
- Mårtensson, F. (2009). *Lek i verklighetens utmarker*. 1: Jensen, M. & Harvard, Å. (red.) *Lek för att lära*. Studentlitteratur. 163-188.
- SFS 2010:900. *Plan- och bygglagen*. Finansdepartementet SPN BB
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900 [Hämtad 2022-02-17]

- SFS 2018:1197. *Lag om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter*. Socialdepartementet. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-20181197-om-forenta-nationernas-konvention_sfs-2018-1197 [Hämtad 2022-03-22]
- UNDP (2017). Vad betyder hållbar utveckling? <https://www.globalamalen.se/fragor-och-svar/vad-betyder-hallbar-utveckling/> [Hämtad 2022-03-22]
- UNICEF (1989). *Barnkonventionen*. FN:s generalförsamling. <https://unicef.se/rapporter-och-publikationer/barnkonventionen> [Hämtad 2022-03-22]
- Uppsala kommun (2021). Förskolebuss. <https://www.uppsala.se/skola-och-forskola/forskola-och-familjedaghem/forskola-och-pedagogisk-omsorg/forskolebuss/> [Hämtad 2022-02-17]
- Uppsala kommun (2014). *Miljö- och klimatprogram 2014-2023*. (2012:1129). Uppsala: Uppsala kommunfullmäktige. <https://www.uppsala.se/kommun-och-politik/publikationer/2014/miljo--och-klimatprogram-20142023/> [Hämtad 2022-03-17]
- Uppsala kommun (2020a). *Riktlinjer för utemiljöns yta och kvalitet vid förskola och grundskola*. (2020:02088). Uppsala: Kommunstyrelsen. https://www.uppsala.se/contentassets/859437b4306842fc83dbbcaa7d0a95e2/riktlinje_utemiljo_skola_forskola_beslutunderlag_20201214.pdf [Hämtad 2022-01-17]
- Uppsala kommun (2020b). *Riktlinjer för utemiljöns yta och kvalitet vid förskola och grundskola -Fördjupning*. (2020:02088). Uppsala: Stadsbyggnadsförvaltningen. https://www.uppsala.se/contentassets/859437b4306842fc83dbbcaa7d0a95e2/fordjupning_riktlinje_utemiljo_skola_forskola_20201214.pdf [Hämtad 2022-02-15]
- Uppsala kommun. (2016). *Uppsalas innerstadsstrategi, utställningshandling*. (2014:0505). Uppsala: Stadsbyggnadsförvaltningen. <https://www.uppsala.se/contentassets/d76c715995b24440a6384b8d4c01025f/innerstadsstrategin-utställning> [Hämtad 2022-03-14]
- Åkerlund, U., Åkerblom, P., Normann Bjarsell, E., et al. (2015). *Bygga stad för barn och unga - vägledning, inspiration och allmänna råd*. (2001:2357). Alnarp: Tankesmedjan Movium. https://www.slu.se/globalassets/ew/org/inst/sol/la/ladocs/akerblom/mf1_2016.pdf [Hämtad 2022-01-17]

Tack

För det första vill vi rikta ett stort tack till våra handledare, Marina Queiroz och Daniel Valentini har hjälpt oss ser brister i hur vi har velat förmedla vårt budskap, bidragit med hjälpsamma råd och vägledning under hela arbetsprocessen. Särskilt tack till Daniel som tagit sig tid att förklara och hjälpa oss förstå teori / teoretiskt koncept.

Ett stort tack till Petter Åkerblom som tagit sin tid för att bolla idéer med oss, hjälpt oss utforma relevanta samtalspunkter till intervjuer och bidragit med mycket inspiration.

Ytterligare ett stort tack till de intervjuade förskolepedagogerna, som ställde upp på intervju och var väldigt öppna. De bidrog med många erfarenheter och stor kunskap.

Slutligen ett stort tack till alla kurskamrater som hjälpsamt bidragit med konstruktiv kritik, både spontant under egen studietid och under handledningsmöten.